

अटल भुजल योजना/ Atal Bhujal Yojana



- अटल भुजल योजना (अटल जल) शाश्वत भूजल व्यवस्थापनासाठी लक्षित आहे, मुख्यत्वे स्थानिक समुदाय आणि भागधारकांच्या सक्रिय सहभागासह विविध चालू योजनांमधील अभिसरणाद्वारे.
- हे सुनिश्चित करेल की योजनेच्या क्षेत्रात, भूजल स्रोतांची दीर्घकालीन शाश्वतता सुनिश्चित करण्यासाठी केंद्र आणि राज्य सरकारद्वारे वाटप केलेला निधी विवेकपूर्णपणे खर्च केला जाईल.
- सहभागात्मक भूजल व्यवस्थापनासाठी संस्थात्मक आराखडा मजबूत करण्याच्या मुख्य उद्देशाने ही योजना पथदर्शी म्हणून तयार करण्यात आली आहे.
- भूजल कमी होण्याच्या सतत वाढत चाललेल्या समस्येची कबुली देण्यासाठी आणि त्यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी, भारत सरकारने 2018 मध्ये जागतिक बँकेकडून आर्थिक मान्यता मिळाल्यानंतर डिसेंबर 2019 मध्ये अटल भुजल योजना (ABY) सुरू केली. ती जलजीवन मिशन अंतर्गत सुरू करण्यात आली आहे.

अटल भुजल योजनेबद्दल महत्वाची माहिती/Important Facts

खाली दिलेल्या टेबल मध्ये अटल भूजल योजना विषयीची महत्वाची माहिती देण्यात आलेली आहे.

The table below gives important information about Atal Bhujal Yojana.

अटल भुजल योजना	
अटल भुजल योजना सुरू करण्याची तारीख	<ul style="list-style-type: none">• 25 डिसेंबर 2019 माजी पंतप्रधान अटल बिहारी वाजपेयी यांच्या 95व्या जयंतीनिमित्त विशेष.
अटल भुजल योजना कोणत्या मंत्रालयांतर्गत येते	<ul style="list-style-type: none">• जलशक्ती मंत्रालय

अटल भुजल योजना

अटल भुजल योजना – केंद्रीय क्षेत्र योजना किंवा केंद्र-प्रायोजित योजना	<ul style="list-style-type: none">• ही केंद्रीय क्षेत्राची योजना आहे
अटल भुजल योजना या योजनेचे घटक	दोन घटक <ul style="list-style-type: none">• संस्थात्मक बळकटीकरण आणि क्षमता निर्माण (परिव्यय – रु. 1400 कोटी)• प्रोत्साहन (परिव्यय – रु. 1600 कोटी)"
अटल भुजल योजनेचा आराखडा	<ul style="list-style-type: none">• रु. 6000 कोटी
अटल भुजल योजनेची अंमलबजावणी कालावधी	<ul style="list-style-type: none">• 2020-21 ते 2024-25
भूजल संसाधनांच्या शाश्वत व्यवस्थापनासाठी अटल भुजल योजनेत समाविष्ट राज्ये	<ul style="list-style-type: none">• गुजरात, हरियाणा, कर्नाटक, मध्य प्रदेश, महाराष्ट्र, राजस्थान आणि उत्तर प्रदेश
अटल भुजल योजनेत जागतिक बँकेचे साहाय्य	<ul style="list-style-type: none">• \$450 दशलक्ष
अटल भुजल योजनेबाबत सध्याचे अपडेट	<ul style="list-style-type: none">• अटल भुजल मिशनचा विस्तार संपूर्ण उत्तर प्रदेश राज्यात केला जाणार आहे. याआधी, ते राज्यातील 10 जिल्हांमध्ये पथदर्शी प्रकल्प म्हणून चालवले गेले होते - महोबा, झाशी, बांदा, हमीरपूर, चित्रकूट, ललितपूर, मुझफ्फरनगर, शामली, बागपत आणि मेरठ.• हरियाणाने मार्च 2020 मध्ये राज्यात 723 कोटी रुपयांच्या अर्थसंकल्पीय तरतुदीसह 2020-21 ते 2024-25 या कालावधीत जागतिक बँकेच्या 50 टक्के आर्थिक सहाय्याने जलस्रोतांचे संवर्धन आणि संबंधित संस्थांना बळकट करण्यासाठी अटल भुजल योजना राबविण्याची योजना आखली.

अटल भुजल योजना (ABY) म्हणजे काय?/ What is Atal Bhujal Yojana (ABY)?



- या कार्यक्रमाचा उद्देश भूजल संसाधनांच्या पुनर्भरणावर भर देणे आणि स्थानिक पातळीवरील लोकांच्या सहभागाने भूजल संसाधनांचे शोषण सुधारणे हा आहे.
- ही योजना जलसंपदा, नदी विकास आणि गंगा पुनरुज्जीवन मंत्रालयाद्वारे अंमलात आणली जाईल, जे आता जल शक्ती मंत्रालय म्हणून ओळखले जाते.
- योजनेचा निम्मा खर्च सरकार उचलणार आहे, तर उरलेला निम्मा निधी जागतिक बँकेकडून कर्जाच्या स्वरूपात दिला जाईल.
- सामुदायिक सहभागाला प्रोत्साहन देण्यासाठी, भूजल व्यवस्थापनाचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी ग्रामपंचायती आणि राज्यांना प्रोत्साहन म्हणून 50% रक्कम देण्याची योजना सरकारने आखली आहे.
- ही योजना हरियाणा, गुजरात, कर्नाटक, मध्य प्रदेश, महाराष्ट्र, राजस्थान आणि उत्तर प्रदेशमधील 8353 पाण्याची समस्या असलेल्या ग्रामपंचायतींमध्ये घेतली जात आहे.

उद्दिष्टे/ Objectives of Atal Bhujal Yojana

- सामुदायिक सहभागातून देशातील अग्रक्रम असलेल्या भागात भूजल व्यवस्थापन करण्याचे उद्दिष्ट आहे.
- भारतात आढळणाऱ्या भूजल प्रणालीच्या दोन प्रमुख प्रकारांमध्ये जलोळ आणि कठीण खडकांचा समावेश होतो.
- प्राधान्य क्षेत्रे समाविष्ट आहेत - गुजरात, हरियाणा, कर्नाटक, मध्य प्रदेश, महाराष्ट्र, राजस्थान आणि उत्तर प्रदेश.
- ही राज्ये भारतातील भूजलाच्या संदर्भात अतिशोषित, गंभीर आणि अर्ध-गंभीर ब्लॉक्सच्या एकूण संख्येपैकी सुमारे 25% प्रतिनिधित्व करतात.

- सहभागी राज्यांमध्ये शाश्वत भूजल व्यवस्थापनाला चालना देण्यासाठी जागरूकता कार्यक्रम आणि क्षमता वाढवण्याद्वारे समुदाय स्तरावर वर्तनात्मक बदल घडवून आणणे हे देखील त्याचे उद्दिष्ट आहे.

योजनेचा निधी/Funding of the scheme

- अटल भुजल योजना (अटल जल) ही INR 6000 कोटी परिव्यय असलेली एक केंद्रीय क्षेत्र योजना आहे, ज्यापैकी 3,000 कोटी हे जागतिक बँकेकडून कर्ज आणि 3,000 कोटी भारत सरकार (GoI) कडून योगदान म्हणून दिले जाईल. .
- या योजनेतर्गत निधी राज्यांना अनुदान-साहाय्य म्हणून प्रदान केला जाईल.
- जागतिक बँकेचे वित्तपुरवठा एका नवीन कर्ज देणा-या साधनांतर्गत केले जाईल, म्हणजेच कार्यक्रमासाठी परिणाम (PforR), ज्यामध्ये पूर्व-संमत परिणामांच्या प्राप्तीच्या आधारावर योजनेतर्गत निधी जागतिक बँकेकडून भारत सरकारला वितरित केला जाईल.

अटल भुजल योजनेची व्याप्ती/Scope of Atal Bhujal Yojana

ही योजना शाश्वत भूजल व्यवस्थापनाशी संबंधित चार गंभीर मुद्द्यांवर लक्ष केंद्रित करते, म्हणजे,

1. शाश्वत भूजल व्यवस्थापनासाठी राज्य-विशिष्ट संस्थात्मक चौकट;
2. भूजल पुनर्भरण वाढवणे;
3. पाणी वापर कार्यक्षमतेत सुधारणा; आणि
4. भूजल व्यवस्थापनाला चालना देण्यासाठी समुदाय-आधारित संस्थांचे बळकटीकरण.

अटल भुजल योजनेतून वगळण्यात येणाऱ्या काही संभाव्य गुंतवणूक श्रेणी आहेत:

- मोठी धरणे आणि नवीन मोठ्या प्रमाणात सिंचन प्रणाली बांधणे; आणि
- औद्योगिक सांडपाणी संकलन, प्रक्रिया आणि भूजल पुनर्भरणासाठी वापरणे.
- याशिवाय, संवेदनशील, वैविध्यपूर्ण किंवा अभूतपूर्व आणि/किंवा लोकांना प्रभावित करणाऱ्या पर्यावरणावर लक्षणीय प्रतिकूल परिणाम होण्याची शक्यता असलेल्या क्रियाकलाप कार्यक्रमांतर्गत वित्तपुरवठा करण्यास पात्र नाहीत.
- त्याचप्रमाणे, उच्च-मूल्याच्या कराराची कामे, वस्तू आणि सेवा यांच्या खरेदीचा समावेश असलेले क्रियाकलाप सामान्यतः वित्तपुरवठ्यासाठी पात्र नसतील.